

KOÇ OKULU
İLK · ORTA · LİSE

GELECEĞİ PLANLAMADA AİLELERİN ROLÜ

“Sağlıklı insan, sevebilen ve çalışabilen kişidir.”
S.Freud

Bir kişinin özel yaşamındaki mutluluğunu, aile ve diğer insanlarla ilişkileri kadar, bir meslek sahibi olması ya da iş yapması da etkiler. Bir meslek sahibi olma amacı; kişinin ekonomik olarak kendi ayakları üstünde durması ve geleceğini güvence altına alması olarak bilinse de; aslında, meslek sahibi olmak, kişinin sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını da karşılama amacını taşır.

“Meslek sahibi olmak” ve “iş yapmak” kavramları birbirinden farklıdır. Meslek, insanın eğitim yolu veya ustalıkla kazandığı bilgi ve becerileri doğrultusunda bir kazanç karşılığı yaptığı faaliyetler toplamıdır. İş yapmak ise insanın doğasında vardır. Çoğu zaman, bunun için eğitim ve öğretim gerekmez. İş, düzenli olarak yapılan bir faaliyettir. Bu faaliyet karşılığında kazanç sağlanıyorsa, meslek niteliğini alır. Örn: Boş zamanı değerlendirme için çiçek yetiştirmek bir iştir, fakat bu iş bir kazanç karşılığında sürekli yapılıyorsa, mesleki bir faaliyettir.

Meslek Seçiminin Önemi

Kişinin kendisine uygun olan mesleği seçmesi, hem ülkenin insan kaynaklarını verimli kullanması açısından, hem de kişilerin bireysel gelişimleri açısından oldukça önemli hale gelmiştir.

Çalışmak, üretmek, bir işe yaramak insanın doğasından gelen bir ihtiyaçtır. Bunu yerine getiremeyen kişiler için yaşam zamanla anlamsızlaşır. Kişi, zamanla sosyal ortamlardan uzaklaştığı gibi psikolojik boşluğa da düşer. Meslek sahibi olmak, kişilerin kendi yeteneklerini ve becerilerini kullanmaları ve geliştirmeleri için bir yoldur. Kısaca, insanın kendini gerçekleştirdiği bir alandır.

İnsanlar, meslekleri aracılığıyla çevresiyle ve dünyayla iletişim kurar. Meslek sahibi olmak; kişinin tanımadığı insanlarla da iletişime geçmesini, kendini ifade etmesini ve sosyalleşmesini sağlar.

Meslek sahibi olan, çalışan kişilerin yaşamları da daha düzenli olur. Her gün; belirli saatte uyanmak, günün büyük çoğunluğunu işte geçirmek, iş çıkışı yapılacakları planlayıp yapmak... Gün içinde, her şeyin zamanı ve sırası bellidir; çünkü bunlar yapılan mesleğin koşullarına göre düzenlenmiştir. Yaptığımız meslek, bize belli kurallar getirir ve bu kurallar da yaşam biçimimizi; neyi, ne zaman, nasıl yapacağımızı belirler.

Meslek, aynı zamanda insanın toplumdaki konumunu ve sosyal statüsünü de belirler. Bir mesleğe sahip olmak için alınan eğitim düzeyi, mesleki tecrübe, mesleğin getirdiği maddi kazanç; insanların nerede, nasıl ve kimlerle yaşayacağını belirler.

Ayrıca, toplumsal açıdan bakarsak; bir ülkede iyi eğitim almış, mesleğini severek yapan kişilerin çok olması, o ülkenin kalkınmasında da önemli bir faktördür. Çünkü, söz konusu olan insan kaynağıdır, yani üretimin en önemli parçasıdır.

Meslek seçiminde önemli olan şey, kişinin o mesleği yaparken mutlu olmasıdır. Yani, mesleki doyumunu yaşamasıdır. Yaptıkları işte mutsuz olan kişiler; bir süre sonra tükenmişlik duygusu yaşamaya, psikosomatik belirtiler göstermeye ya da depresyon yaşamaya başlamaktadırlar. Bu da hem kişinin yaşam kalitesini, hem de işteki verimliliğini olumsuz etkiler. Böyle insanların çok olması da verimliliği ve ülke ekonomisini olumsuz etkiler. Bu nedenle, kişinin özellikleriyle, seçtiği mesleğin gerektirdikleri birbiriyle uyumlu olmalıdır. Bu, mesleki doyum ve başarı için şarttır.

Mesleki Gelişim Basamakları

Bir gelişim kuramcısı olan Donald E. Super, meslek gelişimini bir meslekte karar kılıp o alanda iş bulma aşamasından ileri götürmüş, normal hayatın sonuna kadar devam eden gelişim evrelerini de incelemiştir.

1. Büyüme Dönemi (14 yaşa kadar): Bu dönem fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişim dönemidir. Çocuk doğumdan itibaren çevre ile etkileşimde buldukça kendi hakkında da kavramlar geliştirir. Öz kavramı ile meslek kavramları arasında ilişki kurmaya başlar.

2. Araştırma-Keşfetme Dönemi (15–24 yaş): Gelişimin ergenlik dönemine rastlar. Bu dönemde ergen kendisi hakkında daha da bilinçlenir. Kendisini yetişkin rollerinde bilinçli olarak dener.

3. Yerleşme Dönemi (25–44 yaş): Uygun bir alanın ve o alanda kararlı bir işin bulunması ile karakterize edilir. Dönemin başında sınama ve belki iş değiştirme olabilir, fakat deneme ve yanılma olmadan da yerleşme gerçekleşebilir.

4. Koruma Dönemi (45–64 yaş): İş dünyasında bir yer edindikten sonra kişi bütün çabalarını, onu elde tutmaya ve geliştirmeye yöneltir. Meslek gelişiminde iniş çıkışlar görülebilir.

Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler

Bireyin, meslek seçimi aşamasında kendi yeteneklerini, ilgilerini keşfetmesi önemli bir etkidir. Kendisinden ve çevresinden kaynaklı, sürekli değişen ilgi alanları söz konusudur. Bununla beraber; aile ve çevre beklentileri, arkadaş grubunun etkisi de gencin kararını etkilemektedir. Gencin ilgi alanlarını tanımasıyla beraber bunlardan hangilerinde yetenekleri ve becerileri açısından başarılı olacağına karar vermesi gerekir.

İlgileri, mesleğe yönelme açısından “temel bilimler, mekanik, ikna, ticaret, sosyal yardım” gibi gruplandırabiliriz. Meslek seçerken, her ilgi alanının meslekler ile olan ilişkisi düşünülmelidir. Örneğin; mühendislik alanında başarılı olmak için temel bilimler ve mekanik alanda ilgi ve başarı gereklidir. Başarılı bir psikolog olabilmek için ise, bir kişinin sosyal yardım konusuna ilgisi olması gerekir.

Yetenekler, ilgiden sonra ele alınması gereken bir konudur. İlgi duyulan alanda başarılı olmak için gerekli çeşitli temel yetenekler, beceriler ve akademik yetkinlik, meslek seçiminde dikkate alınmalıdır. Yetenekleri temel başlıkları ile gruplandırdığımızda; sayısal yetenek, sözel yetenek, şekil-uzay yeteneği, bedensel yetenekler (görme, işitme, el becerisi, el göz ayak koordinasyonu, kas kuvveti), zihinsel yetenekler, duygusal beceriler (heyecanı kontrol, sabır, soğukkanlılık), öğrenmeye karşı tutumlar –öğrenme yeteneği– diyebiliriz. Bu yetenek ve beceriler, mesleği daha iyi yapabilme konusunda ön koşullardır. Bu becerilerin bir kısmı ilgi ve çaba ile geliştirilebilir.

İnsanların, yaşamlarında beklentileri ve bu doğrultuda da hareketlerini, davranışlarını etkileyen değerleri vardır. Büyük oranda hayata karşı çabayı, istekleri, motivasyonu, neler yapıp neler yapmak istemediğimizi, isteklerin şiddetini, hangi işlerden daha fazla doyum sağlandığı, hayatta neyin önemli olduğunu ve bunun gibi şeyleri belirleyen değerler vardır. Sahip olduğumuz değerler ve hayata bakış açımız da meslek seçiminde önemlidir. Çünkü, yaşamda yönelimlerimizi değerlerimiz belirler.

Kişinin kendini tanımadan sevdiği ya da beğendiği kişilerin mesleğine yönelmesi ve kendisine açık olan tüm alternatifleri tanımadan seçim yapması, anne-baba beklentilerinin ön plana geçmesi, sadece toplum ve çevrenin etkisinde kalması, iş bulma açısından rahat ve popüler alanlara yönelmesi, sadece üniversite sınavını kazanmak adına kişinin kendisine uygun olmayan alanları hedeflemesi, vb. doğru meslek seçimi yapılmasını engelleyen faktörlerdir.

Neler Yapabilirsiniz?

Çocuklarınızdan, hoşlandıkları boş zaman etkinliklerini listelemelerini isteyebilirsiniz. Hangi meslekler, bu etkinlikler için gerekli zamanı sağlamaya uygundur?

Değerlerimizin, mesleki kazanımımızı nasıl etkilediğini tartışabilirsiniz. Önem verdikleri üç değeri ifade etmelerini ve bunları tercih ettikleri üç meslekle karşılaştırmalarını sağlayabilirsiniz.

Karar verme ve problem çözme becerilerini geliştirmek için, bir amaç belirleme, ona yönelik bir plan yapma ve planı uygulamada önemli olan kişisel faktörleri tartışabilirsiniz.

Meslekleri incelemek ve mesleki tercihini belirlemek amacıyla, kendi özellikleri ve koşulları açısından incelediği meslekleri yeniden değerlendirmelerini isteyebilirsiniz. Meslek tercihine bağlı olarak yapacakları hazırlıkları planlamalarını isteyebilirsiniz.

Çalışma alışkanlıkları ve işbirliği yapma becerilerini geliştirmek amacıyla, bazı meslek elemanlarını gözlemleyerek o meslek için gerekli becerileri ve çalışma alışkanlıklarını saptamalarını isteyebilirsiniz.

Yaşam tarzı ve boş zaman etkinlikleri ile meslek tercihi ilişkisini kurmaları amacıyla, boş zaman etkinliklerinin önemini tartışabilirsiniz. Mesleki tercihlere yönelmede bu etkinliklerin rolü oldu mu? Yanıtınız evet ise, nasıl bir etkisi oldu?

Kişisel-sosyal becerileri oluşturma ve geliştirme amacıyla, iş yaşamında başarıya götürücü kişisel ve sosyal becerilerin neler olabileceğini tartışabilirsiniz (işbirliği yapma, iletişim vb.).

Farklı performans gösteren elemanlara işverenin nasıl davranacağını tartışabilirsiniz. Görevine sürekli gecikerek gelen veya sık sık gelmeyen bir elemanın durumunu ve sonuçlarını tartışabilirsiniz.

21. yüzyıl becerileri, her meslek ve iş için önemli olarak belirlenmiş olan temel aktarılabilen becerilerinin gelişmesi için onlara destek olabilirsiniz. Örneğin; yabancı dil becerileri, teknoloji okur yazarlığı becerileri, iletişim becerileri, sosyal uyum becerileri, zor ve beklenmedik durumlara başa çıkma becerileri vb.

Özet olarak; mesleki gelişim yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Bu sürecin her döneminde başarılması gereken “mesleki gelişim görevleri” vardır. Mesleki gelişim sürecinin sağlıklı yaşanması için, çocukların tümünün, her gelişim döneminde, değişik derecelerde okul ve ailenin desteğine ihtiyacı vardır.

Önerilerimiz

- Çocuğunuzun, erken yaşlardan itibaren beceri, yetenek ve ilgileri doğrultusunda gerçekçi olarak gözlenmeli ve bu gözlemler birlikte değerlendirilmelidir.
- Çeşitli mesleklere olan ilgisi göz ardı edilmemelidir. Teşvik edilmeli ve desteklenmelidir.
- Karar verme aşamasında seçtiği mesleğin kendisine uygun olup olmadığı, çocuğun kişilik özelliklerini göz önünde tutarak birlikte değerlendirilmelidir.
- Sececeği meslek konusunda baskıcı davranılmamalıdır. Anne ya da baba kendisinin gerçekleştiremediği istek ve beklentilerini çocuğuna yansıtma yanılığısına kapılmamalıdır.
- Meslek seçiminde önemli olan nokta, çocuğun ilgi duyduğu, sevdiği ve kişilik özelliklerine uygun olan bir mesleğe yönelmiş olmasıdır.
- Bir mesleğin para kazandırdığı, popüler olduğu, statüsünün yüksek olduğu; kolay, rahat ve eğlenceli olduğu için seçilmesi yaratıcılığı ve üretkenliği olumsuz etkiler, mesleki mutsuzluğa neden olur.
- Aileler, çocuklarına geleceğin meslek alanları hakkında bilgi sahibi olmaları yönünde destek verebilirler.

*Alan seçimi,
Yüksek öğretim programı (Üniversite)
seçimi,
Meslek seçimi
kararları için ön koşul,*

KENDİNİ DOĞRU TANIMA'dır.

*Dolayısı ile meslek seçimi ile ilgili süreç
yaşantısal birikimlerimiz ve kendimizi
tanımımızla doğru orantılı olacaktır.*

KAYNAKLAR

- Kuzgun, Y. Prof. Dr. Kendini Değerlendirme Envanteri ve El Kitabı, ÖSYM Yayınları, 1990, Ankara.
Kuzgun, Y. Prof. Dr. İlköğretim Rehberlik, Nobel Yayın Dağıtım, 1999, Ankara.
Meslekler Rehberi, MEF Dershaneleri Rehberlik ve Araştırma Birimi Yayınları, Yayın No: 6, 2003, İstanbul.
Telman, C. Başarıya Giden Yolda Meslek Seçimi, Epsilon Yayınları, 2000, İstanbul.
Yeşilyaprak, B. Eğitimde Rehberlik Hizmetleri, Nobel Yayın Dağıtım, 2002, Ankara.